

तत्सत्परमेश्वर्य नमः

श्रीपुष्पदंतावरिणिं

शिवमहिम्नः स्तोत्रम्

संपादकः

यति मुकुन्दाश्रमजी,

व्याख्यानिवाचकपाते-संभात.

प्रकाशकः

(संभात) के.डी.शानदास केशवलाल

मंगलदास केशवलाल

मु. संभात.

द्वितीयावृत्ति

सं. १९८९

प्रत १०००

ध. सं. १९४०

भूष्याभूष्य

शुद्धिपत्र.

पाठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
११	१४	गृणदभ्यां	गृणदभ्यां
१२	२	यद्बाहु	यद्बाहु
१६	३	प्रति	प्रति
१७	१६	स्मर्तृत्तणा	स्मर्तृणा
१६	१७	तददिद	तदिद
२२	४	पुत्रपान्	पुत्रवान्

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૨૩૮૬ કિંમત

ગ્રંથનામ શિવમહિમા સ્તોત્ર

વર્ગિક પ ૨૨:૪૧૭

तत्सत्परमात्मने नमः

મકાશકના ઉદ્ગારો.

પરમ પવિત્ર ભારત વર્ષમાં, હિન્દુ જાતિમાં અને તેમાં પણ સનાતન ધર્મ માર્ગી માતા પિતાને ત્યાં જન્મ થવો એ પૂર્વના પુન્યનું ફળ છે એ નિર્વિવાદ વાત છે. દ્વિજ (બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય) જાતિમાં જન્મ પ્રાપ્ત કરી મનુષ્યે સર્વથી પ્રથમ એજ વિચાર કરવો જોઈએ કે મારું પરમ કર્તવ્ય શું છે? આ જન્મની સાર્થકતા ક્યારે થઈ ગણાય? આ શરીર છૂટ્યા પછી ક્યાં જવાનું? પરંતુ વર્તમાન સમયમાં મનુષ્યોનો મોટો ભાગ એ દિશાનો વિચાર તો દૂર રહ્યો પણ દષ્ટિ સરખી એ કરતો નથી. એ મોટા ખેદની વાત છે.

મનુષ્ય જન્મ પ્રાપ્ત કરી પ્રથમ વિશીમાં રમત ગમતનું શિક્ષણ મેળવવું, બીજી વિશીમાં ધંધો નોકરી વગેરે આ જીવીકાનાં સાધનો, મેળવી કામ સુખ ભોગવતાં વ્યવહાર કરતાં જીંદગી પૂરી કરવી એની પાર દષ્ટિને લાંબાવનારા વિરલજ હશે. એમ અનુભવાય છે.

પરંતુ વિચારીને જોતાં મનુષ્યનું કર્તવ્ય એટલેથી સમાપ્ત થતું નથી. બીજાં ઘણાં કર્તવ્યો બાકી રહે છે. તે

સર્વમાં સુખ્ય વાત તો સત્સંગની છે. મનુષ્ય ધીરજ રાખી જેમ સત્સંગ કરી તેમાંથી સદ્ગુણોનો સંગ્રહ કરતો જાય છે તેમ તેનું હૃદય શુદ્ધ થતાં તેનો માર્ગ સરલ થાય છે. પછીથી તેમણે એ બાબત નક્કી કરવાની કે પોતાના જીવનને કયા ધ્યેય તરફ લઈ જવું છે. એ નક્કી કર્યા પછી કેવા નિયમો નક્કી કરવા કે ધીમે ધીમે પોતાનું જીવન એ દિશા તરફ વળતું જાય. પોતાની સ્થિતિની આસપાસનો વિચાર કરી, કોઈ વિદ્વાન ગુરૂનો આશ્રય લઈ નિયમો નક્કી કરવા પછી તેને પાળવા ચત્ન કરવો.

જો તમે આ ભવાટવીમાં ભટકી ભટકીને થાકી ગયા હો તો આ વખતે જરૂર જાગો. કારણ કે મનુષ્ય જન્મ ફરી ફરીને મળતો નથી. આ સમય ચૂકશે તો જીતી બાજુ હારી જશે. આ સંસાર કેવળ મનુષ્યોના વિચાર ઉપર નિર્ભર નથી તેમાં જીવોનાં કર્મો પણ કારણ છે. કર્મના ચોગે સંસારના જીવો સુખી દુઃખી, રાજા, રંક, વિદ્વાન, મૂર્ખ રૂપે દેખાય છે. એ કર્મનો મહિમા જાણનારા આપણા ઋષિઓએ વર્ણાશ્રમ ધર્મની વ્યવસ્થા એવી રીતે ગોઠવી છે કે માણસો તે પ્રમાણે ચાલે તો સહેજે તે યથાર્થ ઉત્તતિને માર્ગે ચડે અને પરમ સુખને પામે એ ચોક્કસ વાત છે.

ધર્મનો મર્મ સમજનારા બ્રહ્મનિષ્ઠ બ્રહ્મશ્રોત્રિય સદ્ગુરૂ પરમાત્માનું અનન્ય ભાવે શરણ ગૃહણ કરે. તેઓશ્રી તમારા અધિકારને ઓળખી પરમાત્માની પ્રાપ્તિનો સરલ

માર્ગ બતાવશે તેથી તમારા ઉદ્દેશને સફલ કરવા ભાગ્યશાળી થશો.

અલેહ માર્ગના અભ્યાસી પૂજ્ય સ્વામી શ્રી મુકુન્દા-શ્રમજીએ શિવ મહિમ્ન સ્તોત્રનો ગુજરાતી ભાષામાં સંક્ષેપ અર્થ કર્યો છે તે સર્વ ધર્મ બંધુઓ-મુમુક્ષુઓ વાંચી સાર ગૃહણ કરે એવા આશયથી મારા સદ્ગત બંધુ જે કિસન-દાસ કેશવલાલના પુણ્યાર્થે છપાવી પ્રસિદ્ધ કરેલ છે.

આ સત્કાર્યમાં ભાગ લેવાનો મને પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો તેમાં પરમ કૃપાળુ મારા સદ્ ગુરુદેવ શ્રીનાથ પ્રભુની (શ્રી નથુરામ શર્મા આચાર્યજીની) મોટી કૃપા ઉતરી છે એમ હું માનું છું.

પ્રથમા આવૃત્તિનો અનુવાદ પૂજ્ય સ્વામી પ્રભુવા-શ્રમજીએ કવિતામાં કરેલો હતો. તેમનો હું ઉપકૃત છું. પણ કેટલાએક સજ્જનોની સૂચનાથી આ વખતે કવિતાને બદલે સરલ અર્થજ લખાવેલ છે. પ્રથમાવૃત્તિમાં જેમ પ્રકાશક તરીકે બે નામો રાખ્યાં હતાં તેજ પદ્ધતિ આ વખતે પણ રાખેલ છે. ઇતિ.

વિનીત.

મંગળદાસ કેશવલાલ ભટ્ટા.

॥ श्रीशिवमानस पूजा ॥

रत्नैः कल्पितमासनं हिमजलैः स्नानं च दिव्यांबरं
 नानारत्नविभूषितं मृगमदामोदांकितं चंदनम् ।
 जाती चंपकबिल्वपत्ररचितं पुष्पं च धूपं तथा
 दीपं देव दयानिधे पशुपते हृत्कल्पितं गृह्यताम् ॥१॥
 सौवर्णे नवरत्नखंडरचिते पात्रे घृतं पायसं
 भक्ष्यं पंचविधं पयोदधियुतं रंभाफलं पानकम् ।
 शाकानामयुतं जलं रुचिकरं कर्पूरखंडोज्ज्वलं
 तांबुलं मनसा मया विरचितं भक्त्या प्रभो स्वीकुरुः ॥२॥
 छत्र चामरयोर्युगं व्यजनकं चादर्शकं निर्मलं
 वीणा भेरी मृदंगकाहलकलागीतं च नृत्यं तथा ।
 साष्टांगं प्रणतिः स्तुतिर्बहुविधाह्येतत्समस्तं मया
 संकल्पेन समर्पितं तव विभो पूजां गृहाण प्रभो ॥३॥
 आत्मा त्वं गिरिजा मतिः सहचराः प्राणाः शरीरं गृहं
 पूजा ते विषयोपभोगरचना निद्रा समाधि स्थितिः ।
 संचारः पदयोः प्रदक्षिणाविधिः स्तोत्राणि सर्वा गिरो
 यद्यत्कर्म करोमि तत्तदखिलं शंभो तवाराधनम् ॥४॥

करचरणकृतं वाक्कायजं कर्मजं वा

श्रवणनयनजं वा मानसं वापराधम् ।

विहितमविहितं वा सर्वमेतत्क्षमस्व

जय जय करुणाब्धे श्रीमहादेव शंभो ॥५॥

इति श्रीमच्छंकराचार्यविरचिता शिवमानस पूजा समाप्ताः ॥

तत्सत्परमात्मने नमः

श्रीशिवमहिम्नः स्तोत्रम्

ध्यानम्

गजाननं भूतगणादिसेवितं
कपित्थजाम्बुफलचारुभक्षणम् ।
उमासुतं शोकविनाशकारकं
नमामि विघ्नेश्वरपादपंकजम् ॥१॥

या कुन्देन्दुतुषारहारधवला या शुभ्रवस्त्रावृता
या वीणावरदण्डमण्डितकरा या श्वेतपद्मासना ।
या ब्रह्माच्युतशंकरप्रभृतिभिर्देवैः सदा वन्दिता
सा मां पातु सरस्वती भगवती निःशेषः जाड्यापहा ॥२॥

ब्रह्मांडसंपुटकलेवरमध्यवर्तिं
चैतन्यपिण्डमिवमण्डलमस्ति यस्य ।
आलोकितोऽपि दुरितानि निहन्ति यस्तं
मार्तण्डमादिपुरुषं प्रणमामि नित्यम् ॥३॥

वृन्दारका यस्य भवन्ति भृंगा
मन्दाकिनी यन्मकरन्द बिन्दुः ।
तवारविन्दाक्ष पदारविन्दं
वन्देचतुर्वर्गचतुष्पदं तत् ॥४॥

ધ્યાયેન્નિત્યં મહેશં રજતગિરિનિભં ચારુ ચન્દ્રાવતંસં
 રત્નાકલ્પોજ્જ્વલાંગં પરશુમૃગવરાभीતિહસ્તં પ્રસન્નમ્
 પદ્માસીનં સમંતાત્સ્તુતમમરગણૈર્વ્યાઘ્રકૃતિં વસાનં
 વિશ્વાદ્યં વિશ્વવન્દ્યં નિશ્ચિલભયહરં પંચવક્ત્રં ત્રિનેત્રમ્ ॥૫॥

॥ ૐ ॥

અથ ત્રિગુણાત્મક શિવની આરતી

જય શિવ ઐકારા, પ્રભુ જય શિવ ઐકારા
 બ્રહ્મા વિષ્ણુ સદાશિવ (૨) અર્ધાંગે દારા—જય શિવ. ૧ ટેક.
 ચતુરાનન એકાનન, પંચાનન રાજે....શિવ (૨)
 હંસાસન ગરુડાસન (૨) વૃષવાહન સાજે—જય શિવ. ૨
 દ્વિભુજચાર ચતુર્ભુજ, દશ ભુજ તે સોહે....શિવ (૨)
 તે સૌ રૂપ નિરખતાં (૨) ત્રિભુવનજન મોહે—જય શિવ. ૩
 શ્વેતાંબર પીતાંબર, વાઘાંબર અંગે....શિવ (૨)
 વિષ્ણુધાદિક સનકાદિક (૨) ભૂતાદિક સંગે—જય શિવ. ૪
 અક્ષમાળા વનમાળા, રૂઢમાળા ધારી....શિવ (૨)
 અંદન મૃગમદ શોભિત (૨) ત્રિપુંડ્ર શુભકારી—જય શિવ. ૫
 કરમધ્યે કમંડળ, ચક્ર ત્રિશૂળ ધર્તા....શિવ (૨)
 યુગકર્તા યુગલર્તા (૨) યુગને સંહર્તા—જય શિવ. ૬
 ભિન્ન નહિ ત્રણ રૂપ. જાણે વિવિકે....શિવ (૨)
 પ્રભુવાક્ષરની મધ્યે (૨) એ ત્રણે એકે—જય શિવ. ૭
 ત્રિગુણાત્મકની આરતિ, જે કોઈ ગાશે....શિવ (૨)
 જાણે શિવાનંદ સ્વામિ (૨) સુખ સંપત્તિ થાશે—જય શિવ. ૮

શ્રીપુષ્પદન્ત ઉવાચ—

મહિન્નઃ પારં તે પરમવિદુષો યદ્વસદશી
સ્તુતિર્બ્રહ્માદીનામપિ તદવસન્નાસ્ત્વયિ ગિરઃ ।
અથાઽવાચ્યઃ સર્વઃ સ્વમતિપરિણામાવધિ ગૃણન્
મમાપ્યેષઃ સ્તોત્રે હર નિરપત્ત્વાદઃ પરિકરઃ ॥૧॥

અર્થઃ—હે નિજલક્ષ્મીનાં દુઃખો હરનાર શંકર ! તમારા મહિમાના પૂર્ણ પારને ન જાણનારા અજ્ઞાની મનુષ્યની સ્તુતિ જો અયોગ્ય હોય તો, બ્રહ્માદિ દેવોની પણ વાણી તમારી બાબતમાં અયોગ્ય થાય. તેથી પોતાની બુદ્ધિની મર્યાદા પ્રમાણે સ્તુતિ કરનાર સર્વજનો અનિન્દનીય છે એમ માનવામાં આવે તો આ સ્તોત્રમાં મારે પણ આ આરંભ અપવાદ વિનાનોજ છે. (૧)

અતીતઃ પંથાનં તવ ચ મહિમા વાङ્મનસયો—
રતદ્વયાવૃત્ત્યાયં ચક્રિતમભિધત્તે શ્રુતિરપિ ।

સ કસ્ય સ્તોતવ્યઃ ક્રતિવિધગુણઃ કસ્ય વિષયઃ
પદે ત્વર્વાચીને પતતિ ન મનઃ કસ્ય ન વચઃ ॥૨॥

અર્થઃ—હે પરશ્વર્ય સંપન્ન ભગવાન્ ! તમારો મહિમા મન તથા વાણીના માર્ગને ઉદ્ધૃધી જાય છે. વેદ પણ જે મહિમાને આશ્ચર્યથી અનિશ્ચિતપણે કથન કરે છે, તે મહિમા કોનાથી સ્તુતિ કરી શકાય તેવો છે? તે કેટલા ગુણવાળો છે? તેમજ તે કોનાથી ગ્રાહ્ય છે? (કોઈથી નહિ) છતાં આપના સગુણ સ્વરૂપમાં કોનું મન

અને વચન નથી પડતાં ? (સગુણ સ્વરૂપમાં સર્વાનાં મન વચન આસક્ત થાય છે. (૨)

મધુસ્ફીતા વાચઃ પરમમમૃતં નિર્મિતવત—

સ્તવ બ્રહ્મન્ કિં વાગપિ સુરગુરોર્વિસ્મયપદમ્ ।

મમ ત્વેતાં વાર્ણીં ગુણકથનપુણ્યેન ભવતઃ

પુનામીત્યર્થેઽસ્મિન્પુરમથન બુદ્ધિર્વ્યવસિતા ॥૩॥

અર્થઃ—હે બ્રહ્મન્ ! પરમ અમૃતરૂપ, મધુસમાન મીઠી વેદ વાણીઓને બનાવનારા આપને દેવગુરુ બૃહસ્પતિની વાણી પણ શું આશ્ચર્ય પમાડશે ? (ના) હે ત્રિપુરાસુરને નાશ કરનારા ! તમારા ગુણગાવારૂપ પુત્ર્યથી આ મારી વાણીને પવિત્ર કંઈ છું. એ અભિપ્રાયથી આ સ્તુતિ રૂપ અર્થમાં મારી બુદ્ધિ ઉદ્ધમવાળી થઈ છે. (૩)

તૈશ્વર્યં યત્તત્ત્વાદુદયરક્ષા પ્રલયકૃત્

ત્રયીવસ્તુ વ્યસ્તં તિસ્રષુ ગુણાભિન્નાસુ તનુષુ ।

અભવ્યાનામસ્મિન્ વરદ રમણીયામરમણીં

વિહંતું વ્યાક્રોશીં વિદધત ઇહૈકે જડધિયઃ ॥૪॥

અર્થઃ—હે વરદાયક શંકર ! જે જગતનાં ઉત્પત્તિ સ્થિતિ અને લય કરનાર ત્રણે વેદોથી પ્રતિપાદિત એકું, ગુણોથી ભિન્ન થયેલાં ત્રણ શરીરોમાં વહેંચાયેલું આપનું ઐશ્વર્ય છે, તેને નાશ કરવા કેટલા એક મંદ બુદ્ધિવાળાઓ, આ સંસારને વિષે પાપી મનુષ્યોને રમણીય પરંતુ વાસ્તવમાં સર્વજ્ઞાદિ આ તમારા ઐશ્વર્યમાં અરમણીય એવી નિંદાનો આરોપ કરે છે. (૪)

કિમીદઃ કિં કાયઃ સ સ્વલુ કિમુપાયસ્ત્રિભુવનં

કિમાધારો ધાતા સૃજતિ કિમુપાદાન ઇતિ ચ ।

અતર્ક્યૈશ્વર્યે ત્વગ્યનવસરદુઃસ્થોહતધિયઃ

કુતર્કોઽયં કાંશ્ચિન્મુસ્વરયતિ મોહાય જગતઃ ॥૫॥

અર્થ:—નહી તે જગત્ નિર્માણ કરતાં પરમાત્મા કંઈ ચેષ્ટાવાળા, કયા શરીરવાળા, કયા ઉપાયવાળા, કયા આધારવાળા, કંઈ સામગ્રીવાળા થઈને ત્રણ ભુવનને ઉત્પન્ન કરે છે ? આ પ્રમાણે અતર્ક્ય ઐશ્વર્યવાળા આપમાં અવકાશના અભાવે દુષ્ટ ભાવનાઓવાળી આવી ખોટી કલ્પનાઓ, કેટલાએક નાશ પામેલ બુદ્ધિવાળાઓને જગતના મોહ માટે વાચાળ કરે છે. (૫)

અજન્માનો લોકાઃ કિમવયવવંતોપિ જગતા—

મધિષ્ઠાતારં કિં ભવવિધિરનાદત્ય ભવતિ ।

અનીશો વા કુર્યાદ્ભુવનજનને કઃ પરિકરો

યતો મંદાસ્ત્વાં પ્રત્યમરવર સંશેરત ઇમે ॥૬॥

અર્થ:—હે દેવોમાં ઉત્તમ ! અવયવાળા લોકો પણ શું જન્મ વિનાના છે ? સંસારની ઉત્પત્તિ ક્રિયા, જગતના નિમિત્ત કારણ ઇશ્વરનો અનાદર કરીને થાય છે કે શું ? જો ઇશ્વર વિનાજ કર્યું હોય તો ભુવન ઉત્પન્ન કરવામાં સામગ્રી શી હતી ? જેથી મંદ બુદ્ધિવાળા મીમાંસકો તમારા તરફ સંશય કરે છે. (૬)

ત્રયી સાંખ્ય યોગઃ પશુપતિમતં વૈષ્ણવમિતિ
પ્રભિન્ને પ્રસ્થાને પરસિદ્ધમદઃ પથ્યમિતિ ચ ।

રુચીનાં વૈચિત્ર્યાદ્જુકુટિલનાનાપથજુષાં
નૃણામેકો ગમ્યસ્ત્વમસિ પયસામર્ણવ ઇવ ॥૭॥

અર્થઃ—ત્રણ વેદ, સાંખ્ય શાસ્ત્ર, યોગશાસ્ત્ર, પશુ-
પતિમત, વૈષ્ણવ મત, એ ભિન્ન ભિન્ન માર્ગોમાં આ પરમ
શ્રેષ્ઠ અને તે શ્રદ્ધા કરવા લાયક છે. એમ રૂચીઓના
વિચિત્રપથોથી સીધા અને આડા અનેક માર્ગોમાં પ્રવૃત્ત
થએલા પુરૂષોને, જેમ જળને જવાનું એક સમુદ્રસ્થાન છે
તેમ તમે એક જ પામવા યોગ્ય છો. (૭)

મહોક્ષઃ સ્વદ્વાંગં પરશુરજિનં ભસ્મફણિનઃ .

કપાલં ચેતીયત્ત્વ વરદ તંત્રોપકરણમ્ ।

સુરાસ્તાં તામૃદ્ધિં દધતિ તુ ભવદ્ ભ્રૂમણિહિતાં

ન હિ સ્વાત્મારામં વિષયમૃગતૃષ્ણા ભ્રમયતિ ॥૮॥

અર્થઃ—હે વરદાન આપનાર શંકર ! નંદીશ્વર,
ખાટલાની ઇસ, ફરસી, ગજચર્મ, ભસ્મ, સર્પ અને
ખોપરી આ પ્રમાણે આટલાં તમારા ગૃહસ્થાશ્રમનાં સાધનો
છે. પણ દેવતાઓ તો આપની ભ્રુકુટીએ બતાવેલ તે તે
સમૃદ્ધિને ધારણ કરે છે. નહીં પોતાના આત્મામાં
રમણ કરનાર યોગી પુરૂષને વિષય રૂપી મૃગતૃષ્ણા
ભ્રમાવતી નથી. (૮)

ધ્રુવં કશ્ચિત્સર્વં સકલમપરસ્ત્વધ્રુવમિદં
 પરો ધ્રોવ્યાધ્રોવ્યે જગતિ ગદતિ વ્યસ્તાવિષયે ।
 સમસ્તેઽપ્યેતસ્મિન્ પુરમથન તૈર્વિસ્મિત ઇવ
 સ્તુવન્ જિહ્મેમિ ત્વાં ન ચલુ નનુ ધૃષ્ટા મુલ્લરતા ॥૯॥

અર્થ:—હે ત્રિપુરનાશક શંકર ! કોઈક આ સર્વ
 જગતને નિત્ય કહે છે. બીજો કોઈક આ સકલ જગતને
 અનિત્ય કહે છે. વળી ત્રીજા કોઈક નિત્ય અને અનિત્ય
 કથન કરે છે. આ ઉલટા વિષયવાળા સર્વ સંસારમાં તે
 તે ભતવાદિયો વડે આશ્ચર્ય પામેલો. હું તમારી સ્તુતિ
 કરતાં શરમાઉં છું. અહો નક્કી વાચાળતા શું નિર્લજ્જ
 નથી ? જવાબ છેજ. (૯)

તૈશ્વર્યં યત્નાદ્યદુપરિ વિરિંચો હરિરધઃ

પરિચ્છેતું યાતાવનલમનલસ્કંધવપુષઃ ।

તતો ભક્તિ શ્રદ્ધાભરગુરુગુણદમ્યાં ગિરિશ યત્

સ્વયં તસ્યે તાભ્યાં તવ કિમનુવૃત્તિર્ન ફલાતિ ॥૧૦॥

અર્થ:—હે કૈલાસપતે ! તેજ પૂજ શરીરવાળા
 તમારું જે ઐશ્વર્ય છે, તેને પ્રયત્ન વડે માપવાને ઉપર
 પ્રક્ષા અને નીચે વિષ્ણુ ગયા. તો પણ પાર પામ્યા નહિ.
 તેથી ભક્તિ અને શ્રદ્ધાથી સ્તુતિ કરતા એવા તે બેને માટે
 પોતે જ પ્રગટ થયા. હે ભગવન્ તમારી સેવા શું નથી
 ફલતી ! ફળે જ છે. (૧૦)

અયત્નાદાપાદ્ય ત્રિશુવનમવૈરવ્યતિકરં

દશાસ્યો યદ્વાહુનમ્ભૂત રણકંઠુ પરવશાન્ ।

શિરઃ પદ્મશ્રેણી રચિતચરણાંભોરુહવલેઃ

સ્થિરાયાસ્ત્વદ્ગત્કોસ્ત્રિપુરહર વિસ્ફુર્જિતમિદં ॥૧૧॥

અર્થ:—હે ત્રિપુરાંતક ! રાવણે પ્રયત્ન વિના અને
વેરનું જેમાં કારણ નથી એવાં ત્રણ ભુવનને સંપાદન કરીને,
રણસંગ્રામની બજવાળથી પરવશ એવા હાથોને ધારણ
કર્યા છે અને મસ્તકરૂપી કમળની પકિતવડે ચરણકમળમાં
બેઠે ધરી છે એ તમારી સ્થિર ભક્તિનો પ્રભાવ છે. (૧૧)

અમુષ્યત્વત્સેવામધિગતસારં શુજવનં

બલાત્કૈલાસેઽપિ ત્વદાધિવસતૌ વિક્રમયતઃ ।

અલભ્યા પાતાલેઽપ્યલસચલિતાંગુષ્ઠશિરાસિ

પ્રતિષ્ઠા ત્વય્યાસીદ્ ધ્રુવમુપચિતો મુહ્યતિ સ્વલઃ ॥૧૨॥

અર્થ:—તમારા નિવાસ સ્થાનરૂપ કૈલાસ પર્વતમાં
તમારી સેવાથીજ પ્રાપ્ત થએલા બજવાળા હસ્તસમૂહના
પરાક્રમને અજમાવવાની રાવણને ઇચ્છા થતાં, તમે જરા
અંગુઠાને દબાવ્યો. એટલે પાતાલમાં પણ તેની પ્રતિષ્ઠા
હલ્લ થઈ. ખરે ઉપકાર કરેલો હજીન પુરૂષ મોહ
પામે છે. (૧૨)

યદદિં સુગ્રામ્ણો વરદ પરમોચૈરપિ સતી

મધશ્ચક્રે બાણઃ પરિજનવિધેય ત્રિશુવનઃ ।

નતચ્ચિત્રં તસ્મિન્વરિવસિતરિત્વચ્ચરણયો-

ર્ન કસ્યાઽન્નત્યૈ ભવતિ શિરસસ્ત્વય્યવનતિઃ ॥૧૩॥

અર્થ:--હે વરદાતા શંકર ! જેણે ત્રણે ભુવનને પોતાના દાસ જેવાં બનાવ્યાં છે તેણે બાણાસુર, ઈન્દ્રની ઉત્તમ સમૃદ્ધિને પણ નીચી કરવા લાગ્યો, તે તમારા ચરણમાં નમસ્કાર કરનાર બાણાસુરમાં આશ્ચર્ય નથી. તમને મસ્તક નમાવવાથી કઈ ઉન્નતિ થતી નથી ? તાત્પર્ય એ છે કે સર્વ પ્રકારની ઉન્નતિ મળે છે. (૧૩)

અકાંડબ્રહ્માંડક્ષયચકિતદેવાસુરકૃપા-

વિધેયસ્યાસાંચસ્ત્રિનયન વિષં સંહતવતઃ ।

સ કલ્માષઃ કંઠે તવ ન કુરુતે ન શ્રિયમહો

વિકારોઽપિ શ્લઘ્યો બ્રુવનભયભંગવ્યસનિનઃ ॥૧૪॥

અર્થ:--હે ત્રિનેત્ર શંકર ! અકાળે બ્રહ્માંડના નાશથી આશ્ચર્ય પામેલા દેવો અને અસુરોની કૃપાને વશ થએલા, અને ઠાળફૂટ નામના ઝેરને પીનારા તમારે કંઠે જે કાળો ડાઘો પડ્યો છે તે શોભા નથી કરતો એમ નહિ પણ કરે છેજ. અહો ત્રણે ભુવનના ભયને નાશ કરવાના વ્યસનીને વિકાર પણ વખાણવાયોગ્ય થાય છે (૧૪)

અસિદ્ધાર્થાનૈવ કચિદપિ સદેવાસુરનરે

નિવર્તેતે નિત્યં જગતિ જયિનો યસ્ય વિશિષ્ઠાઃ ।

સ પશ્યન્ત્રીશ ત્વામિત્તરસુરસાધારણમભૂત

સ્મરઃ સ્મર્તવ્યાત્મા ન હિ વશિષ્ઠ પથ્યઃ પરિભવઃ ॥૧૫॥

અર્થ:—હે ઇશ ! જે કામદેવનાં જય પાઝનારાં બાણો, દેવતા અસુર અને મનુષ્ય સહિત ત્રણે જગતમાં કાર્ય સિદ્ધ કર્યાં વિના પાછાં ફરતાંજ નથી. તે કામદેવ તમને ખીબા દેવતાના જેવા સાધારણુ જોતો (બળીને) સ્મરણુ કરવા જેવો થઈ ગયો. નક્કી જિતેન્દ્રિય પુરૂષને અનાદર સુખ કરનાર નથી. (૧૫)

મહી પાદાઘાતાદૂવ્રજતિ સહસા સંશયપદં
પદં વિષ્ણોર્ભ્રામ્યદ્ભુજપરિઘરુણગ્રહગણમ્ ।
મુહુર્ચૌર્દૌસ્થ્યં યાત્યનિમૃતજટાતાડિતતટા
જગદ્રક્ષાયૈ ત્વં નટસિ નનુ વામૈવ વિશ્રુતા ॥૧૬॥

અર્થ:—હે હર ! જ્યારે તમે જગતનું રક્ષણ કરવા નૃત્ય કરો છો ત્યારે પૃથ્વી પગની ઠોકરથી એકદમ સંદેહને પામે છે. આકાશ ભ્રમણ કરતા હાથરૂપ પરિઘ વડે દુઃખી થયેલા અહના સમૂહવાળું થાય છે. ફેલાએલી જટાના છેડાથી તાડિત કરેલું સ્વર્ગ વારંવાર દુઃખને પામે છે. નક્કી આપનું ઐશ્વર્ય વિપરીતજ છે. (૧૬)

વિયદ્વ્યાપી તારાગણગુણિતફેનોદ્ગમરુચિઃ
પ્રવાહો વારાં યઃ પૃષ્ઠતલ્લુદ્વૃષ્ટઃ શિરસિ તે ।
જગદ્દ્વીપાકારં જલધિવલયં તેન કૃતમિ-
ત્યનેનૈવોન્નેયં ધૃતમહિમ દિવ્યં તવ વપુઃ ॥૧૭॥

અર્થ:—હે મહાદેવ ! આકાશ વ્યાપિ તારાઓના સમૂહથી વૃદ્ધિ પામેલ અને ઉંચે ગયેલ કાન્તિવાળો જે જળનો પ્રવાહ તે તમારા માથા ઉપર બિંદુ જેટલો

નહાનો દેખાય છે. તે જલપ્રવાહ વડે સમુદ્રરૂપ કંકણ-
વાળુ જગત બેટ જેવા આકારવાળું કરાયું છે, હે મહિમા-
ધારી શંકર ! એ પ્રકારે આ હેતુથી તમારું અલૌકિક
શરીર અનુમાન કરવા યોગ્ય છે. (૧૭)

રથઃ ક્ષોણી યંતા શતધૃતિરગેન્દ્રો ધનુરયો

રથાંગે ચંદ્રાકૌં રથચરણપાણિઃ શર ઇતિ ।

દિધક્ષોસ્તે કોડ્યં ત્રિપુરતૃણમાહંબરવિધિ-

ર્થિધેયૈઃ ક્રીઢંત્યો ન સ્વલુ પરંત્રાઃ પ્રમુધિયઃ ॥૧૮॥

અર્થઃ—હે શિવ ! પૃથ્વી રથ, બ્રહ્માસારથી, પર્વત-
રાજ હિમાલય ધનુષ્ય, ચંદ્ર અને સૂર્ય રથનાં બે ચક્રો
અને ચક્રધારી વિષ્ણુ બાણ ! એ રીતે ત્રિપુરાસુર રૂપ
તૃણને બાળવાને ઇચ્છતા એવા આપનો આ શો આડં-
બરનો પ્રકાર ? ખરેખર સ્વાધીન પદાર્થો વડે ક્રીડા
કરનારી ઇશ્વરની બુદ્ધિઓ પરાધીન નથી. (૧૮)

હરિસ્તે સાહસ્રં કમલબલિમાધાય પદયો-

ર્યદેકોને તસ્મિન્નિજમુદહરભેત્રકમલમ્ ।-

ગતો ભક્ત્યુદ્રેકઃ પરિણતિમસૌ ચક્રવર્ણુષા

ત્રયાણાં રક્ષાયૈ ત્રિપુરહર જાગર્તિ જગતામ્ ॥૧૯॥

અર્થઃ—હે ત્રિપુરહર ! વિષ્ણુ ભગવાન તમારા
ચરણકમલમાં હબાર કમલની ભેટ અર્પણ કરીને પૂજા
કરતા હતા. તેમાં એક એક બ્રહ્મ ચવાથી પોતાનું જે નેત્ર
કમલ ઉખાડીને અર્પણ કર્યું. આ ભક્તિનો ઉત્કર્ષ સુદર્શન
ચક્રરૂપમાં પરિણામ પામીને ત્રણ જગતની રક્ષા કરવા
માટે બાળે છે. (૧૯)

ક્રતૌ સુમે જાગ્રસ્વમસિ ફલયોગે ક્રતુમતાં
ક કર્મ પ્રધ્વસ્તં ફલતિ પુરુષારાધનમૃતે ।

અતસ્ત્વાં સંમેક્ષ્ય ક્રતુષુ ફલદાન પ્રતિશ્રુવં

શ્રુતૌ શ્રદ્ધાં વધ્વા દૃઢપરિકરઃ કર્મસુ જનઃ ॥૨૦॥

અર્થઃ—હે ઇશ ! યજ્ઞ નાશ પામે છતાં, યજ્ઞ કરનાર પુરુષના ક્ષણમાં તમે જાગે છે. નાશ પામેલાં કર્મ ઇશ્વરની આરાધના વિના ક્યાં ક્ષણ આપે છે? એથી યજ્ઞોમાં કર્મક્ષણ આપનાર તમને જોઈને મનુષ્ય શ્રુતિમાં શ્રદ્ધા રાખી કર્મમાં દૃઢ વિશ્વ સુ થાય છે. (૨૦)

ક્રિયાદક્ષો દક્ષઃ ક્રતુપતિરધીશસ્તનુશ્રુતા—

મૃષિણામાર્ત્તિવિજ્યં શરણદ સદસ્યાઃ સુરગણાઃ ।

ક્રતુભ્રંશસ્ત્વત્તઃ ક્રતુફલવિધાનવ્યસનિનો

ધ્રુવં કર્તુઃ શ્રદ્ધાવિધુરમભિચારાય હિ મસ્વાઃ ॥૨૧॥

અર્થઃ—હે શરણાગતને પાલનાર ! યજ્ઞક્રિયામાં કુશળ, શરીરધારી જીવેના અધિપતિ દક્ષપ્રજાપતિ યજ્ઞમાન વસિષ્ઠાદિ ઋષિઓ હોમ કરનારા, ઇન્દ્રાદિ દેવો સભાસદો હતા તોપણ યજ્ઞક્ષણ આપવામાં નિષ્વાળા તમારાથી યજ્ઞનો નાશ થયો. નહીં શ્રદ્ધા વિના કરેલા યજ્ઞો યજ્ઞમાનના નાશને માટે થાય છે. (૨૧)

મજાનાથં નાથ પ્રસમમભિકં સ્વાં દુહિતરં

ગતં રોહિદ્ભૂતાં રિરમયિષુમૃષ્યસ્ય વપુષા ।

ધનુષ્યાણેર્યાતં દિવમપિ સપત્રાકૃતમમું

ત્રસંતં તેઽદ્યાપિ ત્યજતિ ન મૃગવ્યાધરભસઃ ॥૨૨॥

અર્થ:—હે નાથ ! હરણી થયેલી પોતાની પુત્રી સાથે મૃગના શરીર વડે બલાત્કારથી રતિકીડા કરવાને ગયેલા કામીને બાણથી વીંધી નાખ્યા તેવા સ્વર્ગમાં ગયા તોપણ ત્રાસ પામતા એ બ્રહ્માને, જેના હાથમાં ધનુષ્ય છે એવો તમારો પારધીના જેવો વેગ અત્યારે પણ ત્યજતો નથી. (૨૨)

સ્વલાવણ્યાશંસા ધૃતધનુષમહાય તૃણવત્

પુરઃપ્લુષ્ટં દૃષ્ટ્વા પુરમથન પુષ્પાયુધમપિ ।

યદિ સ્ત્રીયં દેવી યમનિરત દેહાર્દ્ર ઘટના—

દૈવૈતિ ત્વામદ્વા વત વરદ મુગ્ધા યુવતયઃ ॥૨૩॥

અર્થ:—હે ત્રિપુરને બાળનાર ! હે ચમાદિયોગ પરાયણ, જેણે ધનુષ્યને ધારણ કર્યું છે એવા કામદેવને તરતજ તૃણની પેઠે સામે બાળેલો જોઈને પણ, પોતાના લાવણ્યની પ્રશંસા કરનારી પાર્વતી, વામભાગમાં રાખવાથી જો તમને સ્ત્રીદંપટ જાણે તો તે ખેદની વાત છે. હે વરદ ! નક્કી સ્ત્રીઓ અજ્ઞાની હોય છે. (૨૩)

સ્મશાનેષ્વાક્રીઢા સ્મરહર પિશાચાઃ સહચરા—

શ્રિતામસ્માલેપઃ સ્ત્રગપિ નૃકરોટીપરિકરઃ ।

અમંગલ્યં શીલં તવ ભવતુ નામૈવમસિલં

તથાપિસ્મર્તૃતૃણાં વરદ પરમં મંગલમાસિ ॥૨૪॥

અર્થ:—હે કામનાશક મહાદેવ ! સ્મશાનોમાં કીડા, પિશાચ સાથે ફરનારા મિત્રો, મસાણની ભરમનો શરીરે લેપ, અને માળા પણ માણસોની ખોપરીનો સમૂહ, આલું તમારું બધું અમંગળરૂપ આચરણ તોપણ હે વરદાતા શંકર ! સ્મરણ કરનાર ભક્તોને તો તમે શ્રેષ્ઠ કલ્યાણરૂપ છો. (૨૪)

મનઃ પ્રત્યક્ ચિત્તે સવિધમવધાયાત્તમરૂતઃ

પ્રહૃષ્યદ્રોમાણઃ પ્રમદસલિલોત્સંગિતદ્વજઃ ।

યદાલોક્યાહ્વાદં હૃદ ઇવ નિમજ્જ્યામૃતમયે

દધત્યંતસ્તત્ત્વં કિમપિ યમિનસ્તાત્કિલભવાન્ ॥૨૫॥

અર્થઃ—હે શંકર ! પ્રાણાયામ કરનારા, પુલકિત શેખવાળા, આનંદાશ્રુપૂર્ણ નેત્રવાળા યોગીઓ વિષયોથી નિવૃત્ત થયેલા મનને અંતઃકરણમાં વિધિ પૂર્વક ધારણ કરીને અમૃતના ધરામાં ડૂબ્યા હોય તેમ અંતરાત્મામાં જે કાંઈ પણ વાણીથી કહી શકાય નહિ એવા તત્ત્વને બોધને આનંદ પામે છે તે તત્ત્વ નક્કી આપજ છે. (૨૫)

ત્વમર્કસ્ત્વં સોમસ્ત્વમસિ પવનસ્ત્વં હૃતવહ—

સ્ત્વમાપસ્ત્વં વ્યોમ ત્વમ્ ધરણિરાત્મા ત્વમિતિ ચ ।

પરિચ્છિન્નામેવં ત્વયિ પરિણતા વિભ્રતુ ગિરં

ન વિગ્નસ્તત્તત્ત્વં વયમિહ તુ યત્ત્વં ન ભવસિ ॥૨૬॥

અર્થઃ—હે શંકર ! તમે સૂર્ય છો, તમે ચંદ્રમા છો, તમે અગ્નિ છો, તમે જળ છો, તમે આકાશ છો, તમે પૃથ્વી છો, અને સર્વના સાક્ષી તમે આત્મા છો. આ પ્રમાણે પરિપાક પામેલી બુદ્ધિવાળા પુરૂષો તમારી બાબતમાં મર્યાદિત વાણીને ધારણ કરે છે. પણ આ સંસારમાં જ્યાં તમે ન હો, તે તત્ત્વને અમે બાણતા નથી. (૨૬)

ત્રયો તિસ્રો વૃત્તીસ્ત્રિભુવનમથો ત્રીનપિસુરા—

નકારાદ્યૈર્વર્ણે સ્ત્રિભિરાભિધત્તીર્ણે વિકૃતિ ।

તુરીયં તે ધામ ધ્વાનિભિરવરંધાનમણુભિઃ

સમસ્તવ્યસ્તં ત્વાં શરણદ ગૃણાત્યોમિતિ પદમ્ ॥૨૭॥

અર્થ—હે શરણ દાતા ! વેદત્રયી, ત્રણ વૃત્તિઓ, ત્રણ ભુવન અને ત્રણ દેવોને પણ અકારાદિ ત્રણ વર્ણો વડે ધારણ કરનાર અને વિકાર રહિત એવું તમારું ચોથું સ્વરૂપ સૂક્ષ્મ શબ્દો વડે બોધ કરનાર છે તે સર્વ અને ભિન્ન ભિન્ન ૐ એ પદ તમને પ્રતિપાદન કરે છે. (૨૭)

भवः सर्वो रुद्रः पशुपतिरथोग्रः सह महां-
स्तथा भीमेशानाविति यदभिधानाष्टकमिदम् ।

अमुष्मिन्प्रत्येकं प्रविचरति देव श्रुतिरपि

प्रियायास्मै धाम्ને प्रणिहित नमस्योऽस्मि भवते ॥૨૮॥

અર્થ—હે દેવ ! ભવ, સર્વ, રુદ્ર, પશુપતિ, પછી ઉગ્ર, મહાદેવ તથા ભીમ અને ઇશાન એ પ્રમાણે જે આ આઠ નામ છે એ આઠ નામોમાં દરેકમાં વેદ પણ દરે છે. એવા પ્રિય ચૈતન્ય રૂપને હું નમસ્કાર કરું છું. (૨૮)

नमो नेदिष्ठाय प्रियदव दविष्ठाय च नमो

नमः क्षोदिष्ठाय स्मरहर महिष्ठाय च नमो ।

नमो वर्षिष्ठाय त्रिनयन यविष्ठाय च नमो

नमः सर्वस्मै ते तददिदमिति शर्वाय च नमः ॥૨૯॥

અર્થ—હે વનવિહાર પ્રિય ! પાસે રહેનાર તમને નમસ્કાર હો, અને દૂર રહેનારા તમને નમસ્કાર હો, હે કામાંતક ! અતિ સૂક્ષ્મરૂપ તમને નમસ્કાર હો અને અતિ સ્થૂળ સ્વરૂપ તમને નમસ્કાર હો. હે ત્રિનયન ! અતિ વૃદ્ધરૂપ તમને નમસ્કાર હો અને અતિ યુવાન રૂપ એવા તમને નમસ્કાર હો હે ભગવન્ ! સર્વ સ્વરૂપ તમને

નમસ્કાર હો અને પરોક્ષ તથા અપરોક્ષ એવું સર્વ છે
જેમાં એવા તમને નમસ્કાર હો. (૨૯)

बहलरजसे विश्वोत्पत्तौ भवाय नमोनमः

प्रबलतमसे तत्संहारे हराय नमो नमः ।

जनसुखकृते सत्वोद्रिक्तौ मृडाय नमो नमः

प्रमहसि पदे निस्त्रैगुण्ये शिवाय नमो नमः ॥૩૦॥

અર્થ:—વિશ્વની ઉત્પત્તિમાં અધિક રજેશુભવાળા,
બહુરૂપ તમને વારંવાર નમસ્કાર છે. જગતના સંહારમાં
અધિક તમેશુભવાળા રૂદ્રરૂપ તમને વારંવાર નમસ્કાર છે.
માણુસોના સુખ માટે અધિક સત્ત્વ શુભવાળા વિષ્ણુરૂપ
તમને વારંવાર નમસ્કાર છે. શ્રેષ્ઠ તેજના સ્થાન, ત્રણ
શુભોત્તી પર મંગળ કારક શિવરૂપ તમને વારંવાર
નમસ્કાર છે. (૩૦)

कृशपरिणतिचेतः क्लेशवश्यं क चेदं

क च तव गुणसीमोलंघिनी शश्वदादिः ।

इति चकितममंदीकृत्य मां भक्तिराधा—

द्वરद चरणयोस्ते वाक्यपुष्पोपहारम् ॥૩૧॥

અર્થ:—હે વરદાન આપનાર ! કલેશવશ અને નિર્બળ
પરિણામવાળું અમારું ચિત્ત કયાં ? અને શુભની સીમાને
ઉલ્લંઘી ગયેલી તમારી હંમેશની સમૃદ્ધિ કયાં ? આ પ્રમાણે
આશ્ચર્ય પામેલા મને, ભક્તિ સાવધાન કરીને તમારા
ચરણમાં વાણીરૂપી પુષ્પોની ભેટ અર્પણ કરાવે છે. (૩૧)

અસિતાગિરિસમં સ્યાત્કજ્જલં સિંધુપાત્રે
 સુરતરુવરશાસ્ત્રા લેખની પત્રમુર્વી ।
 લિખતિ યદિ યદ્દીત્વા શારદા સાર્વકાલં
 તદપિ તવ ગુણાનામીશ પારં ન યાતિ ॥૩૨॥

અર્થ:—હે ઇશ્વર! સમુદ્રરૂપ પાત્રમાં નીલગિરિ
 જેટલું કાજળ હોય, કલ્પવૃક્ષની ડાળીની કલમ હોય,
 પૃથ્વી જેવડો કાગળ હોય, તે સાધનો લઈને જો સરસ્વતી
 સર્વ કાળ લખે તો પણ તમારા ગુણોનો પાર પામી
 શકે નહિ. (૩૨)

અસુરસુરમુનીદ્રૈર્ચિતસ્યેન્દુમૌલે—
 ઐથિતગુણમદિન્ત્રો નિર્ગુણસ્યેશ્વરસ્ય ।
 સકલગુણવારિષ્ઠઃ પુષ્પદંતાભિધાનો
 રુચિરમલધુવૃત્તૈઃ સ્તોત્રમેતત્ત્વકાર ॥૩૩॥

અર્થ:—અસુર દેવતા અને મુનીશ્વરોએ પૂજન કરેલા,
 મસ્તક ઉપર ચંદ્રમાને ધારણ કરનારા, તથા જેના ગુણોનો
 મહિમા ગુંથ્યો છે એવા, નિર્ગુણ સ્વરૂપ એવા શંકરના
 આ મનોહર સ્તોત્રને, સર્વ ગુણોમાં શ્રેષ્ઠ એવા પુષ્પદંત
 નામક ગંધર્વે લાંબા શિખરિણિ વૃત્તોથી બનાવ્યું. (૩૩)

અહરહરનવદ્યં ધૂર્જટેઃ સ્તોત્રમેતત્
 પઠતિ પરમભક્ત્યા શુદ્ધચિત્તઃ પુમાન્યઃ ।
 સ ભવતિ શિવલોકે રુદ્રસ્તુલ્યસ્તથાત્ર
 પ્રચુરતરધનાયુઃ પુત્રવાન્ કીર્તિમાંશ્ચ ॥૩૪॥

અર્થ:—જે શુદ્ધમનવાળો પુરૂષ ઉત્તમ ભક્તિથી મહાદેવજીના આ સ્તોત્રને નિરંતર બાણે છે, તે શિવ લોકમાં શંકર જેવો થાય છે. તથા આ લોકમાં બહુ ધનવાન, આયુષ્યમાન, પુત્રવાન અને કીર્તિમાન થાય છે. (૩૪)

મહેશાન્નાપરો દેવો મહિન્નો નાપરા સ્તુતિઃ ।

અઘોરાન્નાપરો મંત્રો નાસ્તિ તત્ત્વં ગુરોઃ પરમ્ ॥૩૫॥

અર્થ:—મહાદેવથી શ્રેષ્ઠ અન્ય કોઈ દેવ નથી. મહિન્ન સ્તોત્ર કરતાં બીજી ઉત્તમ સ્તુતિ નથી, અઘોર મંત્રથી સારો બીજો કોઈ મંત્ર નથી અને ગુરૂથી કોઈ ચરં તત્ત્વ નથી. (૩૫)

દીક્ષા દાનં તપસ્તીર્થ જ્ઞાનં યાગાદિકાઃ ક્રિયાઃ ।

મહિન્નસ્તવ પાઠસ્ય કલાં નાર્હતિ ષોડશીમ્ ॥૩૬॥

અર્થ:—દીક્ષા, દાન, તપ, તીર્થ, જ્ઞાન, યજ્ઞયાગાદિ ક્રિયાઓ મહિન્ન સ્તોત્રના પાઠની સોળમી કળાને પણ પહોંચી શકતાં નથી. (૩૬)

કુસુમદશનનામા સર્વગંધર્વરાજઃ

શિશુશશધરમૌલેર્દેવદેવસ્ય દાસઃ ।

સર્વલુ નિજ મહિન્નો અષ્ટ ઇવાસ્ય રોષાત્

સ્તવનમિદમ કાર્ષીદિવ્યદિવ્યં મહિન્નઃ ॥૩૭॥

અર્થ:—પુણ્યદંત નામનો સર્વ ગંધર્વનો રાજા, આજયંદ્રને મરતકપર ધારણ કરનારા તેવા દેવતાઓના દેવ મહાદેવનો દાસ તે, આ મહાદેવજીના કોપથી જ નક્કી પોતાના મહિમાથી બ્રહ્મ થયો તેથી તેમની પ્રસન્નતાને અર્થે ઉત્તમોત્તમ આ મહિન્ન સ્તોત્રને કરતો હતો. (૩૭)

સુરવરમુનિ પૂજ્યં સ્વર્ગમોક્ષૈક હેતું
 પઠતિ યદિ મનુષ્યઃ પ્રાંજલિર્નાન્યચેતાઃ ।
 વ્રજતિ શિવસમીપં કિન્નરૈઃ સ્તૂયમાનઃ
 સ્તવનમિદમમોઘં પુષ્પદંત પ્રણીતમ્ ॥૩૮॥

અર્થઃ—ઉત્તમ દેવતાઓ અને મુનીશ્વરોથી પૂજનીય,
 સ્વર્ગ અને મોક્ષના એક કારણરૂપ, પુષ્પદંત વિરચિત,
 આ અમોઘ કૃણ આપનાર સ્તોત્રને એકાગ્ર ચિત્ત, બેઠ
 હાથ બેડીને બે માણસ બણે તો તે માણસ કિન્નરોથી
 સ્તુતિ કરાતો શિવજીની પાસે જાય છે. (૩૮)

શ્રીપુષ્પદંતમુખપંકજનિર્ગતેન
 સ્તોત્રેણ કિલ્બિષહરેણ હરમિયેણ ।
 કંઠસ્થિતેન પઠિતેન સમાહિતેન
 સુપ્રીણિતો ભવતિ ભૂતપતિર્મહેશઃ ॥૩૯॥

અર્થઃ—શ્રી પુષ્પદંતના મુખ કમળમાંથી નીકળેલા
 પાપનાશક મહાદેવજીને પ્રિય એવા કંઠમાં રહેલા સાવધાન
 થઈને બણેલા મહિમ્ન સ્તોત્ર વડે, ભૂતપતિ મહાદેવજી
 રાજ થાય છે. (૩૯)

इत्येषा वाङ्मयी पूजा श्रीमच्छंकरपादयोः ।
 अर्पिता तेन देवेशः प्रीयतां मे सदाशिवः ॥४०॥

અર્થઃ—આ પ્રમાણે આ વાણીમય પૂજા શ્રી શંકરના
 ચરણોમાં અર્પણ કરી. તેથી મારા ઉપર દેવતાઓના શ્વામી
 મહાદેવજી પ્રસન્ન થાઓ. (૪૦)

યદક્ષરં પદં ભ્રષ્ટં માત્રાહીનં ચ યદ્ભવેત્ ।

તત્સર્વં ક્ષમ્યતાં દેવ પ્રસીદ પરમેશ્વર ॥૧॥

અર્થ:—આ સ્તોત્રનો પાઠ કરતાં કોઈ અક્ષર, પદ, અશુદ્ધ બોલાયાં હોય, કોઈ માત્રા ન બોલાણી હોય તો હે દેવ ! તે સર્વ ક્ષમા કરશે. અને હે પરમેશ્વર ! પ્રસન્ન થાઓ. (૧)

સદા શાન્તિ દાતા ભુવનત્રયમાંહે સુખ ભરે

સુધાની ધારાથી સકલ જનના આમય હરે

ક્ષમા દાન્તિ નીતિ અભય મનમાં આજીવ ધરે

દયા દિલે ધારી સુવિભવ ભરી શ્રેયસ કરે.

ૐ પૂર્ણમદઃ પૂર્ણમિદં પૂર્ણાત્પૂર્ણમુદચ્યતે ।

પૂર્ણસ્ય પૂર્ણમાદાય પૂર્ણમેવાવશિષ્યતે ॥

ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

અથ શિવનામાવલિઃ

ૐ મહાદેવ શિવશંકર શંભો, ઉમાકાન્ત હર ત્રિપુરારે
મૃત્યુંજય વૃષભધ્વજ શૂલિન ગંગાધર મૃડ મદનારે ॥૧॥

હર શિવ શંકર ગૌરીશં વન્દે ગંગાધરમીશમ્ ।

રુદ્રં પથુપતિમીશાનં કલયે કાશીપુરિનાથમ્ ॥૨॥

જયશંભો જયશંભો શિવ ગૌરીશંકર જયશંભો ।

જયશંભો જયશંભો શિવ ગૌરીશંકર જયશંભો ॥૩॥

ૐ હર ! ૐ હર ! ૐ હર ! ૐ હર ! ૐ હર !

ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

૧૧૧ મુકુન્દાશ્રમ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકો.

- ૧ વેદાન્તસાર.
- ૨ પદ્ય મંજરી.
- ૩ વિચાર સાગર પદ્ય ભાગ સાર્થ.
- ૪ અવ્યક્ત બોધ.
- ૫ સુરતા સ્વયંવર.
- ૬ સ્તવજુષા.
- ૭ ગુહસ્થની માધુર્ય.
- ૮ સનાતન ધર્મની પદ્ધતિનાં કારણો.
- ૯ શ્રી શિવ મહિમ સાર્થ.
- ૧૦ દર્શન.
- ૧૧ પત્રવ્યવહાર (સનાતની અને સમાજજનો).
- ૧૨ વૈધવ્ય ધર્મદર્શ.
- ૧૩ સાચું સ્તુતિ.
- ૧૪ ચિદ્ધન વાણી વિશ્વાસ.
- ૧૫ કેવલ્ય કુંઝી.
- ૧૬ વેદાન્ત પ્રક્રિયા.
- ૧૭ તત્ત્વદર્શ.
- ૧૮ મૃત્યુ મીમાંસા.
- ૧૯ પ્રબોધમાલા.
- ૨૦ અક્ષયનિધિ.

નંબર ૧ થી ૮ સુધીનાં પુસ્તકો મળતાં નથી. બાકીનાં પુસ્તકો માટે પોણા આનાની દીકરી મોકલવી. પછી ૪ આવાં નિશાનવાળાં પુસ્તકો માટે બે આનાની દીકરી મોકલવી, પુસ્તકો હશે ત્યાં સુધી મોકલવામાં આવશે.

વ્યવસ્થાપક:

સ્વામી હિમતગિરિ,

ડૉ. ચંદનલક્ષ્મી પાઠશાળા-અંજાન.

સ્વસ્થોહર:

મીતિર્નાસ્તિ યુજંગપુંગવવિષાત્પીતિર્ન ચન્દ્રામૃતા-
આશ્નૌચં હિ કપાલદામલુલનાચ્છૌચં ન ગંગાજલાત્ ।
નોદ્વેગશ્ચિતિભસ્મન્ન ન ચ મુખં ગૌરીસ્તનાલિંગના-
દાત્મારામતયા હિતાહિતસમઃ સ્વસ્થો હર પાતુ વઃ ॥

આનંદસ્વરૂપ મહાદેવ.

અર્થ—શ્રેષ્ઠ સપ્ના વિષ-ઝેરથી જેને ક્ષય નથી,
ચંદ્રના અમૃતથી જેને પ્રેમ નથી, મનુષ્યની ઓપરીઓની
માળાથી જે અપવિત્ર થતા નથી, ગંગાજલથી જે પવિત્ર
થતા નથી, સ્મશાનની ચિતાભસ્મના લેપથી જેને ઉદ્વેગ-
શોક થતો નથી, પાર્વતીના સ્તનસ્પર્શથી જેને મુખ
થતું નથી, પોતાના આત્મામાંજ રમણ કરનારા હોવા
જે હિત અને અહિતમાં સમ છે તે આનંદસ્વરૂપ મહાદે
વમારું રક્ષણ કરો.

પી ગુજરાત પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં શા. સોમાલાલ મંગળદાસે છાપ્યું
૬૦ પાંચકુવા, ચાર રસ્તા—અમદાવાદ.

